

POUČENIE z krízového vývoja v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ

Schvábené na plenárnom zasadnutí
ÚV KSČ v decembri 1970

Pompézne oslavy
komunistických sviatkov
boli v normalizácii povinné

Poprední politici normalizácie:
predseda vlády L. Štrougal, prezident
a 1. tajomník ÚV KSČ G. Husák a V. Biřák

*„Domnievam sa, že náš nenásilný postup
a morálna prevaha československých občanov
nad agresorom mala a dodnes má morálny
význam. S odstupom času sa dá povedať, že
naš pokojný postup možno prispel k rozpadu
agresívneho bloku.“*

Alexander Dubček,
líder „socializmu s ľudskou tvárou“

*„Pražská jar nebola epizóda, ale článok v dl-
hom reťazci povstaní, revolt a pokusov o re-
formu vo vtedajšej východnej Európe, ktoré
všetky bez výnimky stroskotali. Tým vytvorili
základ stroskotania sovietskeho socializmu,
keďže ukázali, že nie je schopný reformovať
sám seba.“*

Jan Pauer, historik

okupačných armád a nezriedka spustili streľbu do neozbroje-
ných občanov, výsledkom čoho boli obeť na životoch.

OKUPÁCIA V ČÍSLACH

- Celková sila inváznych vojsk bola **27 divízií**, čo predstavova-
lo **500 000 vojakov**.
- Okupanti disponovali početnou vojenskou technikou: **6300**
tankov, 2000 diel a 800 lietadiel.
- V dôsledku akcií vojsk pri okupácii **prišlo o život najmenej**
108 obyvateľov Československa, z toho 37 na Slovensku.

DÔSLEDKY OKUPÁCIE

Vpádom okupačných vojsk a podpísaním moskovských pro-
tokolov, dňa 26. augusta 1968 sa začína obdobie normalizá-
cie. Normalizácia znamenala negáciu obrodného procesu
v 60. rokoch, obnovenie cenzúry, previerky všetkých občanov
a režim sa opäť vrátil k zdôrazňovaniu a faktickému uplatňo-
vaniu vedúcej úlohy KSČ v spoločnosti ako aj marxisticko-le-
ninskej ideológie. Základom normalizácie bolo potlačenie
protestov obyvateľstva proti okupácii, ktorých symbolom

sa stalo dobrovoľné sebaupálenie študenta Jana Palacha v ja-
nuári 1969 v Prahe. Protesty obyvateľstva vyvrcholili masovými
demonštráciami v auguste 1969, ktoré boli brutálne potlačené
za cenu obetí na životoch. To bol aj definitívny a smutný koniec
Pražskej jari, pretože násilie definitívne zlomilo odpor občanov,
prinieslo rezignáciu a vynútené zmierenie sa s novým režimom,
ktorý potom trval ďalších 20 rokov.

CHCEŠ VEDIEŤ VIAC?

Odporúčané webstránky:
www.upn.gov.sk/august-68/; www.enrs.eu

EURÓPSKA SIEŤ
PAMÄŤ A SOLIDARITA

ROK 1968 V ČESKOSLOVENSKU

SOCIALIZMUS S LUDSKOU TVÁROU

Rok 1968 sa zapísal do dejín Česko-
slovenska pokusom o nastolenie
socializmu s ľudskou tvárou, čo
znamenal snahu o „poľudštenie“
totalitného komunistického režimu.
Táto politika bola neprijateľná pre
Sovietsky zväz, ktorý demokratizá-
ciu považoval za „kontrarevolúciu“
a obával sa, že by Československo
mohlo vystúpiť zo sovietskeho blo-
ku. V noci z 20. na 21. augusta 1968
vtrhli do Československa vojská kra-
jín Varšavskej zmluvy, ktoré zostali
v krajine nasledujúcich 20 rokov.

jar 1968

Lídri demokratizačného procesu medzi ľuďmi na prvomájovej oslave

21. august 1968

Vojská okupačných armád v uliciach slovenských miest

29. júl – 2. august 1968

Alexander Dubček a sovietsky líder Leonid Brežnev v Čiernej nad Tisou pár dní pred okupáciou

Ľudia prirovnávali okupantov k nacistom

Jednou z obetí okupácie bola mladá študentka Danka Košanová

OBRODNÝ PROCES ROKU 1968

K uvoľňovaniu komunistického režimu dochádzalo už v priebehu 60. rokov. Aj zahraničnopolitický vývoj prial situácii v Československu, lebo pre druhú polovicu 60. rokov bolo charakteristické zmiernenie napätia vo vzťahoch medzi demokratickými a socialistickými štátmi, ústiace do politiky uvoľňovania. **Najviditeľnejšie sa prejavil reformný proces v roku 1968 a nový typ režimu bol známy ako „socializmus s ľudskou tvárou“.** V januári bol do funkcie 1. tajomníka ÚV KSČ (vtedy najmocnejší muž v štáte) zvolený Alexander Dubček a následne prišlo v straníckom a štátnom aparáte k ďalším personálnym zmenám, ktoré priniesli nástup prívržencov obrodného procesu. **V apríli bol prijatý Akčný program KSČ, ktorý legitimizoval novú politickú líniu režimu** a v spoločnosti sa začali zreteľne prejavovať demokratizačné tendencie, napr. odstránenie cenzúry, faktické otvorenie hraníc, rehabilitácia obetí teroru 50. rokov, uvoľnenie tlaku na cirkvi, ekonomická reforma povoľujúca malé podnikanie, zvýšenie kompetencií štátnych orgánov oproti straníckym, či vznik nekomunistických organizácií. **Dôležitou súčasťou demokratizačných opatrení bolo aj zrovnoprávenie postavenia Slovenska v spoločnom štáte, ktoré vyvrcholilo prijatím záko-**

na o federalizácii. Tieto kroky boli podporované občanmi a zároveň posilňovali autoritu reformných politikov. Očakávania verejnosti boli postupne čoraz väčšie. Demokratizáciu naplno využívali najmä predstavitelia kultúrnej obce, posúvajúc hranice povolenej diskusie (manifestom 2000 slov) za rámec Akčného programu.

REAKCIA SOVIETSKÉHO ZVÄZU

Sovietsky zväz od začiatku, s neskrývanými výhradami, venoval pozornosť udalostiam v Československu, ktoré považoval za súčasť svojej mocenskej sféry vplyvu. Aj vedenie ďalších členských štátov Varšavskej zmluvy – Maďarska, Poľska, Bulharska a Nemeckej demokratickej republiky – podporovalo výhrady Sovietov, obávajúc sa, že by reformný proces mohol ovplyvniť ich štáty. Občania komunistických štátov, najmä mladí ľudia a umelci, vítali s nadšením vývoj v Československu a spájali ho s nádejou na celkovú demokratizáciu sovietskeho bloku. Demokratické štáty vnímali československý pokus o reformu s opatrnými sympatiami, plne rešpektujúc príslušnosť Československa k sovietskej mocenskej sfére. **Soviety v priebehu roku 1968 vyhodnotili situáciu tak, že vývoj v Československu mocensky destabilizuje celý región a postupne smeruje k vystúpeniu zo sovietskeho bloku.** Keďže sa napriek

viacerým dôrazným varovaniam a urgenciám, zdôrazňujúcim „obavy o osud socializmu“ a varujúcich pred „nástupom kontrarevolúcie“ pomery v Československu nemenili, **rozhodli sa Sovietsi zvrátiť vývoj vojenskou akciou.** Urobili tak aj napriek tomu, že československé vedenie nikdy nespochybňovalo kľúčové komunistické tézy, ani spojenectvo so Sovietskym zväzom.

OKUPÁCIA ČESKOSLOVENSKA

Vojenská invázia sa začala v noci z 20. na 21. augusta 1968. Celková sila inváznych vojsk Varšavskej zmluvy bola viac ako pol milióna vojakov s množstvom ťažkej techniky. **Soviety si ešte pred inváziou zabezpečili pozývaci list podpísaný dogmatickými československými komunistami (Alois Indra, Drahomír Kolder, Oldřich Švestka, Antonín Kapek a Vasil Biľak),** v ktorom títo žiadali „bratské socialistické štáty“ o pomoc proti údajnej kontrarevolúcii. Najvyššie orgány KSČ aj štátu však vo svojom vyhlásení inváziu odsúdili a pred svetom ju demaskovali ako okupáciu. Tak ju vnímali aj občania. Napriek výzvam na zachovanie pokoja a nekladenie odporu sa na mnohých miestach neozbrojený dav ľudí postavil do cesty tankom a snažil sa ich zastaviť. Tento spontánny odpor prekvapil vojakov